

Michał Marcin Kobierecki

Dyplomacja sportowa : sport jako arena prowadzenia dyplomacji międzynarodowej

Kultura i Polityka : zeszyty naukowe Wyższej Szkoły Europejskiej im. ks. Józefa Tischnera w Krakowie nr 17, 109-122

2015

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Michał Marcin Kobierecki*

DYPLOMACJA SPORTOWA. SPORT JAKO ARENA PROWADZENIA DYPLOMACJI MIĘDZYNARODOWEJ

Streszczenie

Artykuł ma na celu przeanalizowanie zagadnienia dyplomacja sportowa. Przeprowadzona została w związku z tym teoretyczna analiza tego pojęcia z uwzględnieniem różnych zakresów jego pojmowania. Następnie przytoczone zostały krótko różne przejawy dyplomacji sportowej.

Analiza podjęta w artykule pozwoliła na wskazanie typowych działań, które można określić jako dyplomację sportową. Należą do nich wspieranie realizacji celów polityki zagranicznej przy wykorzystaniu sportu (np. nawiązywanie kontaktów sportowych w celu kreowania bliższych relacji z danym państwem lub bojkot sportowy), budowanie pozytywnego wizerunku państwa oraz jego prestiżu międzynarodowego (dzięki kontaktom sportowym, zwycięstwom w sporcie, organizacji imprez sportowych, a czasem także udziałowi w sporcie) oraz prowadzenie swoistych działań dyplomatycznych przez podmioty sportowe. Stwierdzono także, iż skuteczność dyplomacji sportowej zależy na ogół od konkretnych okoliczności, w których została ona zastosowana.

109

Słowa kluczowe

dyplomacja sportowa, polityka sportu, sport w dyplomacji publicznej

Wprowadzenie

Upolitycznienie sportu, czy szerzej wzajemne przenikanie się sportu i polityki, jest zagadnieniem cieszącym się coraz większym zrozumieniem wśród naukowców. Mimo, że w naszym kraju badacze reprezentujący nauki społeczne, w tym nauki o polityce, dopiero od niedawna

* **Michał Marcin Kobierecki** – Wydział Studiów Międzynarodowych i Politologicznych, Katedra Teorii i Polityki i Myśli Politycznej Uniwersytetu Łódzkiego. Zainteresowania naukowe: upolitycznienie sportu, dyplomacja sportowa, marketing polityczny, komunikowanie polityczne.

wykazali zainteresowanie tym zagadnieniem, to w ostatnim czasie pojawił się szereg wartościowych badań w tym zakresie. Inaczej wygląda sytuacja jeśli chodzi o dyplomację sportową – zagadnienie niemal zupełnie nie podjęte jeśli chodzi o naukę polską, dopiero zaś od niedawna rozpatrywane za granicą.

Celem artykułu jest analiza zagadnienia dyplomacji sportowej, zarówno w kontekście historycznym, jak i bardziej bieżącym. W szczególności badanie będzie ukierunkowane na analizę pojęcia *dyplomacja sportowa* z uwzględnieniem różnorodności form, które obejmuje. Będzie to służyło weryfikacji hipotezy, zgodnie z którą pomimo stosunkowo oczywistego rozumienia potocznego, dyplomacja sportowa jest terminem niezwykle złożonym i kompleksowym. Podjęta zostanie w związku z tym próba sformułowania swoistej typologii dyplomacji sportowej oraz odpowiedzi na pytanie badawcze: czy dyplomacja sportowa jest skuteczną formą zewnętrznej działalności państwa, czy też należy ją traktować jako jedynie fakultatywne uzupełnienie dla klasycznych form dyplomacji. Szczególny nacisk w badaniu będzie poświęcony zagadnieniom budowania wizerunku państwa poprzez sport oraz możliwości nawiązywania kontaktów dyplomatycznych w sytuacji antagonistycznych stosunków pomiędzy poszczególnymi krajami.

Czym jest dyplomacja sportowa

Kiedy sport rozpatrywany jest w kategoriach dyplomatycznych, najczęściej przytaczanym przykładem jest tzw. dyplomacja pingpongowa pomiędzy Chińską Republiką Ludową a Stanami Zjednoczonymi. Pozycja międzynarodowa ChRL nie była w tym okresie korzystna, co wiąże się z kwestią popieranej przez państwa zachodnie Republiki Chińskiej (Tajwanu) oraz narastającym konfliktem ze Związkiem Radzieckim. Władzom chińskim zależało więc na otwarciu na Zachód. Także kierownictwo amerykańskie po objęciu prezydentury przez Richarda Nixona dążyło do poprawy relacji z Chinami. Jednak szereg okoliczności, takich jak istnienie tajwańskiego lobby w USA czy niechęć społeczeństwa chińskiego do Stanów Zjednoczonych, uniemożliwiało rozpoczęcie otwartych kontaktów dyplomatycznych (Xia 2006: 151-152, 154-155). Zdecydowano się zatem na kontakt sportowy. Podczas odbywających się w japońskiej Nagoyi w marcu i kwietniu 1971 roku mistrzostw świata w tenisie stołowym doszło do nawiązania kontaktu pomiędzy delegacjami amerykańską i chińską, efektem czego zaaranżowano wizytę reprezentacji USA w Chinach bezpośrednio po mistrzostwach. Rozegrano wówczas dwa mecze pokazowe pomiędzy

drużynami narodowymi obu krajów (Axelrod 2009: 378; Xu 2008: 135). Dzięki pobytowi w Chinach amerykańskich tenisistów stołowych udało się doprowadzić do wizyty prezydenta USA Richarda Nixona w Pekinie w dniach 21 – 28 lutego 1972 r. Takie potoczne rozumienie dyplomacji sportowej wydaje się jednak zbyt wąskie, a sam termin obejmuje znacznie więcej form politycznego dyskontowania sportu.

Nie ma zgody odnośnie zakresu pojęciowego terminu *dyplomacja sportowa*, różni badacze prezentują bowiem różne jej ujęcia. I tak według Davida Rowe'a (2011: 115) dyplomacja sportowa to stosunkowo bezpieczny, łagodny sposób „nawiązywania przyjaźni” oraz zażegnania konfliktów. Podobny pogląd zaprezentował Jacquie L'Etang (2013: 81), według którego sport wykorzystywany jest przez rządy w dyplomacji publicznej, aby zasygnalizować chęć zacieśnienia relacji. Cytowani wyżej badacze prezentują zawężone rozumienie dyplomacji sportowej, zbliżone do wskazanego wcześniej rozumienia potocznego. Warto jednocześnie zwrócić uwagę, iż dyplomacja sportowa na ogół określana jest jako część dyplomacji publicznej.

Większość badaczy wyraża jednak zrozumienie dla poglądu, iż dyplomacja sportowa jest pojęciem znacznie szerszym. Anurag Saxena (2011) stwierdził np., iż dyplomacja sportowa to sytuacja, kiedy sport jest wykorzystywany jako narzędzie polityczne, aby poprawić (lub czasem pogorszyć) stosunki dyplomatyczne pomiędzy dwoma bytami. Zatem obok wspomnianego wcześniej zbliżenia międzynarodowego, autor ten jako cel dyplomacji sportowej wskazuje także podkreślenie niezadowolenia z polityki danego kraju. Podobny pogląd prezentują także inni badacze, jak Rui Santos, Alexandre Mestre i Francisco de Megalhães (2011: 21), Ellis Cashmore (2000: 349-350) czy Phillip D'Agati (2013: 13). Warto dodać, iż pomimo że dyplomacja sportowa stała się obiektem zainteresowania naukowców dopiero niedawno, to zdaniem niektórych była ona istotną cechą sportu już od początku XX wieku (Polley 2007: 96).

Autor niniejszego artykułu także przychyła się do poglądu, iż dyplomację sportową należy rozumieć w sposób szerszy od potocznego. Dyplomacją sportową jest więc takie wykorzystywanie kontaktów sportowych, które umożliwia wspieranie realizacji interesów polityki zagranicznej. Nadmienić trzeba zarazem, iż podobnie jak ma to miejsce w dyplomacji publicznej, do której zaliczana jest najczęściej dyplomacja sportowa, adresatami jej działań są nie tylko rządy innych państw, ale także inni aktorzy, tacy jak społeczeństwa, organizacje pozarządowe itp. Ponadto stwierdzić trzeba, iż nie tylko państwa mogą być podmiotami dyplomacji sportowej, ale także chociażby ciała zarządzające światowego sportu, krajowe federacje, kluby sportowe itp.

Typy dyplomacji sportowej

W nawiązaniu do preferowanej hipotezy o złożoności i wszechstronności pojęcia *dyplomacja sportowa*, można wskazać na kilka jej typów. I tak jeśli rozpatruje się dyplomację sportową z perspektywy państw jako jej podmiotów i inicjatorów, to niektóre przejawy można scharakteryzować z perspektywy jej służebnej roli względem polityki zagranicznej. Przykładowo celem wspomnianej wcześniej dyplomacji pingpongowej było przede wszystkim zaaranżowanie „bezpiecznego” dla obu stron spotkania, bowiem w sytuacji nieutrzymywania relacji dyplomatycznych, dzięki wykorzystaniu teoretycznie niezwiązanego z polityką sportu, żadna ze stron nie ryzykowała „utrąty twarzy” w przypadku fiaska próby nawiązania relacji. Pod tym względem dyplomacja pingpongowa była zatem narzędziem realizacji partykularnego interesu obu stron, a zatem doprowadzenia do politycznego zbliżenia i nawiązania jawnych kontaktów dyplomatycznych. Wizyta amerykańskich tenisistów stołowych miała także na celu niejako przetestowanie, czy opinia publiczna w obydwu krajach zaakceptowałaby bardziej formalne dyplomatyczne otwarcie, co wcale nie było oczywiste biorąc pod uwagę stosowaną dotychczas szczególnie w Chinach politykę kreowania USA jako wroga. Podobnie wyglądała sytuacja w przypadku innych przejawów wykorzystania sportu do zbliżenia pomiędzy skonfliktowanymi narodami bądź krajami. Właśnie taki był wymiar dyplomacji krykietowej, która miała umożliwić nawiązanie kontaktu dyplomatycznego przez rządy Indii i Pakistanu (Murray, Piggman 2014: 1101). Dyplomacja krykietowa pomiędzy tymi państwami obejmowała cały szereg kontaktów w tym bardzo popularnym w obu krajach sporcie. Najbardziej symptomatyczne było jednak wykorzystanie przez przywódców politycznych obu państw meczów krykietowych jako swoistej okazji do spotkania się. I tak w 1987 roku prezydent Pakistanu Muhammad Zia-ul-Haq niezaproszony przybył do Indii na odbywający się w Jaipurze mecz krykieta, podczas którego spotkał się z premierem Indii Rajivem Gandhi’em (Cohen 2004: 194; Valiotis 2005: 125-126), zaś w 2005 roku prezydent Pakistanu Pervez Musharraf spotkał się w trakcie meczu krykietowego z premierem Indii Manmohanem Singhem (Naess-Holm 2007: 56-57). Bardzo podobny charakter miała też tzw. dyplomacja futbolowa pomiędzy Armenią i Turcją – krajami których negatywne relacje są przede wszystkim efektem sporu granicznego Armenii i sojusznika Turcji – Azerbejdżanu o Górski Karabach. W jej ramach, podczas meczów piłkarskich w 2008 i 2009 roku dochodziło do spotkań prezydenta Armenii Serzha Sarkisjana ze swoim tureckim odpowiednikiem Abdullahem Gulem

(Gunter 2011: 130). Sport wykorzystywano także do poprawy relacji politycznych pomiędzy wieloma innymi antagonistycznymi względem siebie państwami, na ogół według podobnego schematu.

Nieco bardziej dyskusyjna pozostaje kwestia stosowania przez rządy państw dyplomacji sportowej jako elementu międzynarodowej walki politycznej. Mowa tu przede wszystkim o bojkotach sportowych, a także o działaniu ukierunkowanym na izolowanie sportowe poszczególnych krajów. Poczynania takie mogą wpływać na społeczeństwa krajów, do których są skierowane w sposób typowy dla dyplomacji publicznej. Przykładowo poprzez bojkot igrzysk olimpijskich w Moskwie przez Stany Zjednoczone i część ich sojuszników można było oczekiwać, iż mieszkańcy Związku Radzieckiego otrzymają komunikat odnośnie międzynarodowego potępienia dla polityki ich kraju. Częściowo się to zapewne udało – jeden z widzów radzieckich obserwujących zawody po zakończeniu igrzysk miał powiedzieć: „na stadionie olimpijskim dostrześliśmy, że w różnych formach protestuje przeciw ZSRR więcej niż połowa świata. Ta olimpiada [...] po raz pierwszy w tak masowej skali zasiała zwątpienie, czy nasi przywódcy postępują słusznie” (Lipoński 1996: 63). Podobnie mogą być postrzegane działania państw afrykańskich zmierzające do wykluczenia z międzynarodowej rywalizacji sportowej Republiki Południowej Afryki w związku z prowadzoną przez ten kraj polityką apartheidu, a zatem aby pokazać mieszkańcom RPA rasy białej, iż polityka realizowana przez ich rząd jest błędna. Trudno jednak twierdzić, iż celem bojkotów sportowych jest wyłącznie przekazywanie komunikatów do społeczeństw innych krajów. Ich adresatem są bowiem także, a może przede wszystkim, władze poszczególnych państw, którym komunikuje się niezadowolenie z ich aktywności politycznej.

Dyplomacja sportowa, postrzegana jako atrybut państw, obok wspierania realizacji konkretnych celów polityki zagranicznej, może być również ukierunkowana na budowanie pozytywnego wizerunku międzynarodowego. Takie wykorzystywanie sportu może się odbywać na szereg sposobów. Na wstępie wspomnieć można o istotności wyników osiągniętych przez reprezentantów takiego czy innego kraju w międzynarodowej rywalizacji sportowej. Sukcesy w sporcie tradycyjnie wykorzystywane były przez szereg państw do szeroko pojętego budowania własnego prestiżu (Hazan 1976: 127). Twierdzi się wręcz, że możliwość promowania prestiżu narodowego to jedna z najbardziej unikalnych cech sportu (Keys 2006: 37). Zwycięstwa sportowe w celach prestiżowych wykorzystywało szereg państw, takich jak III Rzesza, USA, Związek Radziecki czy Niemiecka Republika Demokratyczna podczas zimnej wojny, a bardziej współcześnie chociażby

Chiny w kontekście igrzysk olimpijskich w Pekinie czy Rosja podczas zimowych igrzysk w Soczi. Rządy chętnie wspierają rozwój sportu elitarnego, finansując budowę obiektów czy programy sportowe właśnie w nadziei na globalny prestiż wynikający ze zwycięstw sportowców. W wielu przypadkach takie wizerunkowe wykorzystanie sportu określane było jako propaganda, niemniej wydaje się, iż budowanie prestiżu międzynarodowego poprzez dobre wyniki w sporcie równie dobrze można określić jako element dyplomacji publicznej, i to bez względu na fakt, czy dotyczy to państwa demokratycznego, czy też niedemokratycznego. Nabiera to natomiast charakteru propagandy dopiero w momencie, gdy dochodzi do manipulowania interpretacją tychże wyników.

Pozytywny wizerunek międzynarodowy państwa mogą także osiągać dzięki odpowiednim kontaktom sportowym. Tak ujmowana dyplomacja sportowa tradycyjnie była praktykowana przez rząd Stanów Zjednoczonych. W tym celu podejmowano szereg działań, m.in. wysyłanie trenerów koszykówki, a zatem sportu który globalnie kojarzony jest ze Stanami Zjednoczonymi, do krajów, gdzie sport ten cieszył się dużą popularnością, jednak był na stosunkowo niskim poziomie. Dzięki temu Stany Zjednoczone były w takim kraju postrzegane przez pryzmat udzielonej pomocy, przyczyniając się do kreowania pozytywnego wizerunku USA. Aranżowane były ponadto międzynarodowe wizyty sportowców. Był to element szerszej dyplomacji publicznej USA, ukierunkowany na dotarcie do młodzieży, a jej efektywność wiązała się z powierzchowną apolitycznością (Rugh 2014: 285). Działania takie obejmowały przecież w pewnym sensie pomoc rozwojową dla krajów zainteresowanych koszykówką, ale nie posiadających sportowców i trenerów na najwyższym poziomie. Warto nadmienić, iż pomoc rozwojowa jest często rozpatrywana jako ważne narzędzie dyplomacji publicznej. W kontekście dyplomacji sportowej, pomoc rozwojowa należy do głównych działań strategicznych np. Norwegii (Bendiksen, Lending 2015).

Istotnym przykładem amerykańskiej dyplomacji sportowej jest także program *American Public Diplomacy Envoys*, w ramach którego znani i popularni Amerykanie zatrudniani są przez Departament Stanu w celu prowadzenia za granicą dyplomacji publicznej. W programie tym wzięli udział amerykańscy sportowcy, tacy jak członek baseballowej galerii sław Cal Ripken, dwukrotna medalistka olimpijska i pięciokrotna mistrzyni świata w łyżwiarstwie figurowym Michelle Kwan, koszykarze występujący w lidze NBA Juwan Howard i Dikembe Mutombo czy koszykarka Nikki McCray (Johns 2014: 3). Osoby te, określane jako ambasadorzy dyplomacji publicznej, miały reprezentować amerykańskie wartości za granicą, a ich działalność miała być ukie-

runkowana przede wszystkim na ludzi młodych i entuzjastów sportu (Shen 2009: 96). W działaniach tych skupiano się zatem na nawiązywaniu bezpośrednich kontaktów ze społeczeństwami innych krajów. Podobnie jak w przypadku opisanego wcześniej wysyłania za granicę trenerów koszykówki, Amerykanie eksploatowali w ten sposób zasoby swojej miękkiej siły, tj. fakt wysokiego poziomu w niektórych dyscyplinach sportowych. Ukierunkowane było to oczywiście na wzmacnianie pozytywnego podejścia społeczeństw poszczególnych krajów względem USA.

Standardy – jeśli chodzi o tak rozumianą dyplomację sportową – od lat wyznaczali Amerykanie, jednak nie jest to oczywiście wyłącznie ich domena i istnieje bardzo wiele przejawów podobnych działań w innych krajach. Przykładowo w 2009 roku Dania zorganizowała Duński Rok Sportu. W ramach obchodów do Iranu i Egiptu wysłano przedstawicieli Duńskiej Federacji Zapaśniczej. Celem tego miało być „przekonanie świata muzułmańskiego, że Duńczycy nie są nietolerancyjni względem innych kultur”, zapasy zaś miały posłużyć do „zburzenia” różnic kulturowych (L’Etang 2013: 83). Przykład ten obrazuje ponadto, iż dyplomacja sportowa może być ukierunkowana na ogólną poprawę postrzegania danego kraju, ale także może mieć bardziej „chirurgiczny” charakter i mieć na celu walkę z konkretnym stereotypem związanym z danym społeczeństwem czy krajem.

Analizując wykorzystanie sportu w kreowaniu prestiżu międzynarodowego, często nawiązuje się do zagadnienia organizacji imprez sportowych – w szczególności dotyczy to tzw. wielkich imprez sportowych (często określanych jako *mega-eventy sportowe*) jak igrzyska olimpijskie czy mistrzostwa świata i Europy w piłce nożnej. Goszczenie takiego wydarzenia jest oczywiście wielką szansą dla danego kraju, regionu bądź miasta na zaprezentowanie siebie i swoich walorów szerokiej, globalnej publiczności, a w niektórych sytuacjach także przekazania jej konkretnego komunikatu. Wiąże się to oczywiście z wielką popularnością tego typu imprez sportowych, a dzięki rozwojowi globalnych mediów także ich odbiorcy stali się globalni. Beata Ociepka (2013: 180) tłumaczy fakt, iż wydarzenia sportowe mogą stać się częścią dyplomacji publicznej – mechanizmem wydarzenia medialnego, które często jest momentem przełomowym dla opracowywania strategii dyplomacji publicznej dzięki tworzeniu okoliczności i przyspieszaniu całego procesu, oraz „efektem kraju pochodzenia”, zgodnie z którym pozytywna ocena kraju w związku z organizowaną w nim imprezą sportową przenosi się na inne sfery.

Międzynarodowe imprezy sportowe często są postrzegane jako idealny kanał dla państw (lub regionów czy miast), aby upubliczniać

w skali globalnej swoją tożsamość, wartość czy markę (Pigman, Rofe 2014: 1096). W związku z tym igrzyska olimpijskie w Londynie w 2012 r. miały być platformą do przekazania kluczowych informacji o XXI-wiecznej Wielkiej Brytanii szerokiej widowni na całym świecie oraz ludziom, którzy mogą nie być zainteresowani tradycyjnymi zagadnieniami stosunków międzynarodowych (Rofe 2014: 8). Wielu autorów podkreśla ponadto wielkie znaczenie igrzysk olimpijskich w Pekinie w 2008 roku jeśli chodzi o międzynarodowe postrzeganie Chin (Rawnsley 2009). W związku z tym z całą pewnością organizowanie wielkich imprez sportowych można rozpatrywać jako środek budowania międzynarodowego wizerunku danego państwa.

W kontekście wykorzystania sportu w ramach działań wizerunkowych państwa należałoby wziąć pod uwagę także zagadnienie udziału w międzynarodowym sporcie. Barrie Houlihan (2004: 219) zwrócił uwagę, iż bardzo często celem dyplomacji sportowej była chęć uświadomienia własnego istnienia w ramach systemu międzynarodowego. Dotyczy to chociażby takich krajów, jak Niemiecka Republika Demokratyczna w latach powojennych, Republika Chińska (Tajwan) czy obecnie Palestyna, która jest jednocześnie przykładem bytu niesuwerennego, który poprzez udział w sporcie stara się zwiększyć swoją obecność na arenie międzynarodowej. Jak miał powiedzieć wschodnioniemiecki przywódca Walter Ulbricht, zawodnicy z tego kraju poprzez swoje sukcesy mieli stać się „dyplomatami w dresach”, swoistymi ambasadorami NRD (Wojtaszyn 2011: 87). Jest to zagadnienie zbliżone nieco do organizowania wielkich imprez sportowych i także można je ocenić jako formę poszukiwania prestiżu międzynarodowego. Różnica polega na tym, iż ten aspekt dyplomacji sportowej dotyczy przede wszystkim krajów małych, o niewielkich zasobach miękkiej siły, bądź też państw, których podmiotowość jest przynajmniej przez część społeczności międzynarodowej kwestionowana, takich jak Kosowo. Tymczasem organizowanie wielkich imprez sportowych jest obecnie domeną dużych i silnych państw.

Stuart Murray i Geoffrey Pigman (2014: 1099), rozważając pojęcie dyplomacji sportowej, wyróżnili jej kategorię obejmującą dyplomatyczną reprezentację, komunikację i negocjacje pomiędzy aktorami niepaństwowymi, które toczą się jako rezultat międzynarodowej rywalizacji sportowej. Zgodnie z tym ujęciem, międzynarodowi aktorzy niepaństwowi, tacy jak Międzynarodowy Komitet Olimpijski czy Międzynarodowa Federacja Piłkarska FIFA, praktykują odmienny od przytoczonych wyżej typ dyplomacji. Podejmują oni bowiem negocjacje z rządami, lokalnymi i regionalnymi organami organizacyjnymi sportu, wielkimi przedsiębiorstwami będącymi sponsorami wydarzeń

sportowych, firmami medialnymi oraz organizacjami globalnego społeczeństwa obywatelskiego. Dyplomację sportową można zatem także rozważać jako atrybut podmiotów sportowych.

Rozwijając wspomnianą wyżej koncepcję „międzynarodowego sportu jako dyplomacji” Murray i Pigman (2014: 1107-1108, 1110) wskazali na dwie kwestie. Po pierwsze, międzynarodowy sport ma bezpośredni wpływ na stosunki dyplomatyczne pomiędzy rządami, narodami czy ludźmi. Po drugie, praktyka międzynarodowego sportu wymaga wyspecjalizowanej dyplomacji wielu aktorów. Pierwszy aspekt wiąże się z zagadnieniem współpracy i konfrontacji międzynarodowej. Chodzi o sytuacje, kiedy w sposób niezależny od władz poszczególnych państw rywalizacja sportowa odzwierciedlała polityczną sytuację międzynarodową, jak podczas słynnego meczu w piłkę wodną pomiędzy ZSRR i Węgrami podczas igrzysk olimpijskich w Melbourne w 1956 roku, którego brutalny przebieg był pokłosiem radzieckiej interwencji na Węgrzech. Natomiast drugi aspekt wskazanego rozumienia dyplomacji sportowej nawiązuje do założenia, iż w dzisiejszym świecie przeprowadzenie międzynarodowej rywalizacji sportowej wymaga wielostronnych negocjacji z udziałem całego szeregu aktorów. Przykładowo zorganizowanie mistrzostw świata w piłce nożnej w 2002 roku (były one współorganizowane przez Koreę Południową i Japonię) wymagało podjęcia negocjacji z udziałem rządów dwóch państw, krajowych federacji piłkarskich dwóch państw oraz Międzynarodowej Federacji Piłkarskiej, a także globalnych sponsorów i firm medialnych. Skuteczność tego procesu zależała wg cytowanych autorów od umiejętności dyplomatycznych FIFA. W tym kontekście międzynarodowe organizacje sportowe stają się aktorami dyplomatycznymi.

Zaprezentowaną powyżej koncepcję Murray’a i Pigmana trudno jest ocenić w sposób jednoznaczny. Po pierwsze, niełatwo zgodzić się z założeniem, iż sytuacje w których kwestie polityczne wpływają na przebieg wydarzeń sportowych i *vice versa* można określić jako dyplomację sportową – należałoby je raczej nazwać upolitycznieniem sportu lub polityką sportu – terminem określającym sport funkcjonujący najczęściej jako przedmiot konfliktu politycznego (Houlihan 2014: 10). Zupełnie inaczej należy potraktować kwestię prowadzenia i koordynowania przez międzynarodowe ciała zarządzające sportem swoistej dyplomacji. W tym kontekście prowadzone przez nich działania dyplomatyczne i ogólnie aktywność w świecie dyplomacji zapewne można by określić jako dyplomację sportową.

Warto w tym miejscu podkreślić, iż współcześnie ciała zarządzające światowym sportem zyskały bardzo duże znaczenie, także i polityczne. Dotyczy to w szczególności faktu, iż decydują one o miejscu

odbywania się podlegających im imprez sportowych (dotyczy to w szczególności MKOl oraz międzynarodowych federacji w najbardziej popularnych dyscyplinach sportu). Jest to widoczne chociażby w związku z faktem, iż w ostatnich latach szefowie państw osobiście angażują się w kampanie ukierunkowane na uzyskanie prawa organizacji takiej czy innej imprezy sportowej (L'Etang 2013: 82-83). Zwycięstwo lub porażka w aplikowaniu o to często jest wręcz oceniane z perspektywy atrybutów dyplomatycznych liderów poszczególnych państw, stąd często postrzega się, iż Tony Blair pokonać miał Jacquesa Chiraca w kontekście igrzysk olimpijskich w 2012 roku, Luiz Lula da Silva pokonał Baracka Obamę w aplikowaniu o igrzyska olimpijskie w 2016 roku, natomiast Władimir Putin miał wygrać z Davidem Cameronem w walce o mistrzostwa świata w piłce nożnej w 2018 roku (Cooper 2013: 38). Tendencja ta wskazuje na wielkie znaczenie, jakie w dzisiejszych czasach przywódcy państw przypisują możliwości goszczenia najważniejszych imprez sportowych świata, potwierdzając zarazem polityczne, a także i dyplomatyczne znaczenie sportu.

Autorzy konceptualizujący dyplomację podmiotów sportowych wymieniają także inne działania dyplomatyczne, obok prowadzenia wielostronnych negocjacji związanych z organizacją imprez sportowych. Aaron Beacom (2012: 36) wskazał na tworzenie programów edukacyjnych, rozwojowych i kulturalnych oraz uznawanie lub nie federacji lub narodowych komitetów olimpijskich nowopowstałych państw. Rodzi to dwa wnioski. Po pierwsze, niektóre działania międzynarodowych organizacji sportowych można przyrównać do dyplomacji publicznej. Pomocowa działalność rozwojowa należy do istotnych jej metod, wpływa bowiem na poprawę międzynarodowego postrzegania danego podmiotu. Jeden z bardziej znanych programów – prowadzona przez MKOl Solidarność Olimpijska – ukierunkowany jest na rozwój sportowców, szkolenie trenerów i działaczy sportowych oraz promowanie ideałów olimpijskich w potrzebujących krajach (Olympic Solidarity Commission, 2015). Działania te mają zatem na celu m.in. budowanie pozytywnego postrzegania poszczególnych podmiotów sportowych. Do złudzenia przypomina to działania z zakresu dyplomacji publicznej podejmowane przez państwa.

Drugi wniosek dotyczy się zagadnienia uznawania lub nie poszczególnych krajów przez organizacje sportowe. Kwestia ta przypomina z kolei tradycyjne działania dyplomatyczne rządów polegające na uznawaniu państw. W niektórych sytuacjach nowopowstałe kraje nie są automatycznie akceptowane przez społeczność międzynarodową. Ich podmiotowość może być bowiem z różnych względów kwestionowana. Historia zna wiele tego typu przypadków, w ostatnich la-

tach dotyczyło to chociażby Kosowa, a także licznych bytów nie w pełni suwerennych, jak Autonomia Palestyńska. Podmioty takie jednocześnie zabiegają o uznanie ze strony państw czy organizacji międzyrządowych oraz ubiegają się o przyjęcie do międzynarodowych organizacji sportowych, a co za tym idzie o możliwość uczestniczenia w organizowanych przez nie imprezach sportowych. W tym kontekście instytucje światowego sportu posiadają kompetencje zbliżone niemal do kompetencji państw. Dodać można, iż w historii zdarzały się przypadki, kiedy uzyskanie przez państwo uznania ze strony organizacji sportowych przyczyniło się do zaakceptowania istnienia takiego kraju także przez tradycyjną społeczność międzynarodową, jak w przypadku Niemieckiej Republiki Demokratycznej. Z drugiej strony, wykluczenie kraju z międzynarodowego sportu skutkowało niekiedy także jego polityczną izolacją, jak w przypadku Republiki Południowej Afryki w okresie, gdy kraj ten prowadził politykę apartheidu.

Konkluzje

W niniejszym artykule dokonano krótkiego przeglądu sposobów ujmowania dyplomacji sportowej. Pozwoliło to na sformułowanie konstatacji, iż jest to pojęcie rozumiane w sposób niejednolity – wąsko bądź szeroko. W dalszej części przedstawione zostały różne przejawy dyplomacji sportowej uszeregowane według proponowanej typologii. Zaobserwowano, iż dyplomacja sportowa może przyjmować rolę służebną względem celów polityki zagranicznej państw. W tym ujęciu sport może być wykorzystywany przez państwa do nawiązywania bliższych relacji z innymi krajami, ale także do komunikowania niezadowolenia z polityki innych państw. Drugim z podstawowych typów jest dyplomacja sportowa ukierunkowana na budowanie pozytywnego wizerunku bądź też prestiżu międzynarodowego państwa. Można to osiągnąć poprzez sukcesy w sporcie, organizowanie imprez sportowych, a także nawiązywanie wszelkiego rodzaju wymian sportowych. Wreszcie, dyplomację sportową można rozpatrywać z perspektywy organizacji sportowych jako jej podmiotów. W ramach swojej aktywności prowadzą one szereg działań, które do złudzenia przypominają działania dyplomatyczne państw.

Przeprowadzone badania pozwoliły na potwierdzenie postawionej hipotezy, zgodnie z którą dyplomacja sportowa jest pojęciem o dużej złożoności i różnorodności. Wbrew potocznemu rozumieniu, obejmuje ono szereg aktywności o znaczeniu dyplomatycznym, których podmiotami mogą być państwa, ale także inne podmioty. Dyplomacja

sportowa jest bowiem często ujmowana jako część dyplomacji publicznej, która z kolei może być prowadzona także przez aktorów niepaństwowych, jak organizacje pozarządowe czy obywatele. Dyplomacja sportowa może być ponadto ujmowana jako atrybut podmiotów sportowych, przede wszystkim ciał zarządzających międzynarodowym sportem, które współcześnie uzyskały także polityczne znaczenie.

Bibliografia

- Axelrod, Alan (2009), *The Real History of the Cold War. A New Look at the Past*, New York: Sterling.
- Beacom, Aaron (2012), *International Diplomacy and the Olympic Movement. The New Mediators*, New York: Palgrave Macmillan.
- Bendiksen Randi; Lending, Mette (2015), *Strategy for Norway's culture and sports co-operation with countries in the South* [online], Oslo: Norwegian Ministry of Foreign Affairs, <https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kilde/ud/rap/2005/0022/ddd/pdfv/265661-culture.pdf> [10 czerwca 2015].
- Cashmore, Ellis (2000), *Sports Culture. An A-Z Guide*, London: Routledge World Reference.
- Cohen, Stephen P. (2004), *Indo-Pak Track II Diplomacy: Building Peace or Wasting Time?*, [w:] P. R. Kumaraswamy (red.), *Security Beyond Survival. Essays for K. Subrahmanyam*, New Delhi: Sage.
- Cooper, Andrew F. (2013), *The Changing Nature of Diplomacy*, [w:] Andrew F. Cooper, Jorge Heine, Ramesh Thakur (red.), *The Oxford Handbook of Modern Diplomacy*, Oxford: Oxford University Press.
- D'Agati, Phillip A. (2013), *The Cold War and the 1984 Olympic Games. A Soviet-American Surogate War*, New York: Palgrave Macmillan.
- Gunter, Michael M. (2011), *Armenian History and the Question of Genocide*, New York: Palgrave Macmillan.
- Hazan, Barukh (1976), *Soviet Propaganda. A case study of the Middle East conflict*, Jerusalem: Wiley.
- Houlihan, Barrie (2004), *Politics and Sport*, [w:] Jay Coakley, Eric Dunning (red.), *Handbook of Sports Studies*, London: Sage.
- Houlihan, Barrie (2014), *The Government and Politics of Sport*, London: Routledge.
- Johns, Andrew L. (2014), *Introduction. Competing in the Global Arena: Sport and Foreign Relations since 1945*, [w:] Heather L. Dichter, Andrew L. Johns (red.), *Diplomatic Games. Sport, Stagecraft, and International Relations since 1945*, Lexington: University Press of Kentucky.
- L'Etang, Jacquie (2013), *Sports Public Relations*, Los Angeles: Sage.
- Lipoński, Wojciech (1996), *Od Aten do Atlanty. Minihistoria nowożytnych igrzysk olimpijskich 1896-1996*, Poznań: Atena.
- Murray, Stuart, Pigman, Goeffrey Allan (2014), *Mapping the relationship between international sport and diplomacy*, „Sport in Society”, 2014, vol. 17, no. 9, s. 1098-1118.
- Næss – Holm, Arne (2007), *Batting for Peace. A Study of Cricket Diplomacy between India and Pakistan*, Oslo: VDM Verlag Dr. Müller.

- Ociepka, Beata (2013), *Miękka siła i dyplomacja publiczna Polski*, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Scholar.
- Olympic Solidarity Commission (2015), *International Olympic Committee* [online], <http://www.olympic.org/olympic-solidarity-commission> [13 marca 2015].
- Pigman, Geoffrey Allan, Rofo, Simon J. (2014), *Sport and Diplomacy. An Introduction*, „Sport in Society”, 2014, vol. 17, No. 9, s. 1095–1097.
- Polley, Martin (2007), *Sports History. A Practical Guide*, New York: Palgrave Macmillan.
- Rawnsley, Gary D. (2009), *China Talks Back. Public Diplomacy and Soft Power for the Chinese Century*, [w:] Nancy Snow, Philip M. Taylor (red.), *Routledge Handbook of Public Diplomacy*, New York: Routledge International Handbooks.
- Rofo, J. Simon (2014), *It is a squad game: Manchester United as a diplomatic non-state actor in international affairs*, „Sport in Society”, 2014, s. 1–19.
- Rowe, David (2011), *Global Media Sport. Flows, Forms and Futures*, London: Bloomsbury.
- Rugh, William A. (2014), *Front Line Diplomacy. How US Embassies Communicate with Foreign Publics*, New York: Palgrave Macmillan.
- Santos, Rui Botica, Mestre, Alexandre Miguel, de Megalhães Francisco Raposo (2011), *Sports Law in Portugal*, Alphen aan den Rijn: Wolters Kluwer.
- Saxena, Anurag (2011), *The Sociology of Sport and Physical Education*, New Delhi: Sports Publication.
- Shen, Guolin (2009), *The View from China*, [w:] Philip Seib (red.), *Toward a New Public Diplomacy. Redirecting U.S. Foreign Policy*, New York: Palgrave Macmillan.
- Valiotis, Chris (2005), *Cricket in ‘a nation imperfectly imagined’: identity and tradition in postcolonial Pakistan*, [w:] Stephen Wagg (red.), *Cricket and National Identity in the Postcolonial Age. Following on*, Abingdon: Routledge.
- Wojtaszyn, Dariusz (2011), *Sport w cieniu polityki. Instrumentalizacja sportu w NRD*, Wrocław: Oficyna Wydawnicza Atut.
- Xia, Yafeng (2006), *Negotiating with the Enemy. U.S. – China Talks during the Cold War, 1949-1972*, Bloomington: Indiana University Press.
- Xu, Guoqi (2008), *Olympic Dreams. China and Sports 1895-2008*, Cambridge: Harvard University Press.

Michał Marcin Kobierecki – the faculty of the International and Political Studies of the University of Łódź, Poland, the Chamber for the Theory of Politics and Political Thought. His academic interests include: the politicisation of sport, diplomacy in sport, communication in politics. Contact: Michal.kobierecki@gmail.com, Tel. 600 09 09 59.

Abstract

The article is devoted to the issue of diplomacy in sport. A theoretical analysis of this term has been carried out, taking into account its various possible scopes of meaning. Then, a selection of manifestations of diplomacy in sport

have been presented, as a result of which types of sport-related actions typically referred to as diplomatic have been outlined. These include: promoting the fulfillment of foreign policy objectives through sport (e.g. establishing contacts in the field of sport in order to develop a closer relationship with a given country or to manifest a boycott), building a country's positive image and international prestige (with the use of sport-related contacts, victories in sport, organisation of sport events, and, sometimes, participation in sport), and undertaking diplomatic actions by bodies from the sport sector. The thesis has also been formulated that the efficiency of diplomatic actions in sport usually depends on specific circumstances in which they were performed.

Keywords

Diplomacy in sport, politics of sport, sport in public diplomacy